MEDYA SÖYLEMİ İLE DÜŞMANA DÖNÜŞÜM

TEKEL İŞÇİLERİNİN EYLEMİ

Nüket Elpeze Ergeç*

Özet

Bu makale, post-Marksist söylem teorisinden yola çıkarak, toplulukların bir muhaliften, düşmana dönüşünü teorize eden bir çalışmadır. Medya, bu dönüşümü transfer eden ve üreten bir mekanizma görevi görür. Muhalif olan Tekel işçilerinin basın yoluyla eylem amaçlarının nasıl dönüşüme uğradığı sorgulanır. Bu çalışmanın başlangıç noktası bu sunumların, bir söylemler seti aracılığıyla yapılandırılması ve bu yapının kimliklere haber yoluyla eklemlenmesidir. Post-Marksist yaklaşıma göre, düşman söylemi zıtlık içeren ikili yapılara dayandırılır. Suçlu/masum, iyi/kötü, rasyonel/irrasyonel, modern/gelenekçi gibi…Düşmanın kimliği antagonistik bir yaklaşımla yapılanır. Eşdeğerlilik yoluyla öznenin ne olmadığı ifade edilir. Bu süreç sadece düşmanın radikal biçimde ötekileştirilmesi olmayıp, kendi kimliğimize bir tehdit olarak algılatılmasıdır.

Bir haber başlığı sadece boş bir cümle dizimi olmayıp, makro seviyede farklı anlamlar içermektedir. Dolayısıyla, bir bütün olarak bir haber söylemi, makro bir iddianın fonksiyonudur. Bu çerçevede ülkemizde uygulanan neo-liberal ekonomik politikalar sonucu özelleştirmelerden doğrudan etkilenen işçilerin gerçekleştirmiş olduğu eylemler bu çalışmanın merkezini oluşturmaktadır. Kellner (1992)'in deyimiyle hegemonyanın en önemli gücü medyadır. Devletler esas amaçlarına ulaşmak için iki araç kullanırlar; sansür

* Çukurova Üniversitesi. İletişim Fakültesi Radyo-TV ve Sinema. nergec@cu.edu.tr

ve propaganda (Taylor, 1995). Propaganda ve daha az katı olan sansür, hegemonyanın gerçekleşmesinde söylemin teorik çerçevesini oluşturan bir söylem biçimidir. Aynı zamanda propaganda ideolojik bir çerçeve sunar. Burada esas argüman gazetecilerin ve medya organizasyonlarının söylemin dışında tutulmamasıdır. Toplumun söylem aracılığıyla etkilemesidir. İkincisi medya kurumlarının nesneyi yapılandırmalarından dolayı özel yöntemler geliştirmesi ve yetkili doğrucular (authorised truthteller) ya da gerçekleri dürüst söyleyen (licensed relayer of facts) konumlar aracılığıyla kendilerini korurlar (McNair 1998;65). Karşı hegoman söylem ana akım medyada yollarını bulmak için uğraşır.

Bu çalışma, muhalif olanın düşman olarak yapılanmasına özelleştirme mağduru işçi eylemlerine ilişkin gazete haberlerinin ürettiği söylemlere ilişkindir. Bu eylemler sürecinde eylemcilere ilişkin ikili sunumun açıklanması, Neo-liberal politikaların haber düzenine yansıması, katı baskılar, eylemlere ilişkin söylemler aracılığıyla, popülizm yarışması incelenmiştir. Gazete haber ve köşe yazılarındaki değerlendirmeler çalışmaya yön verirken, muhalif/düşman dönüşümüne sosyal pratik sağlamıştır. Van Dijk'e göre, kitlesel medya örgütlerinin kimin sözcülüğünü üstleneceklerine ilişkin yapılacak belirleme, bu kuruluşların genellikle özel mülkiyete dayalı yapıları göz önüne alındığında kendi finansal ve ideolojik referanslarından kopmalarının mümkün olamayacağı yönündedir. Bu nedenle ana akım medya olarak Zaman ile Yeni Şafak gazetesi inceleme alanı olarak kullanılmıştır. Uygulanan ekonomik politikalar bu toplumsalın açıklığıyla ilişkilendirilir. İşçileri başkaldırmaya götüren, kazanmış oldukları haklarının savunulmasıdır. Tehdit altındaki kimliklerinin savunulması antagonizma doğurarak bir açıklık yaratır. Bu açıklık medya tarafından güç ilişkilerine bağlı olarak kullanılır.

Genel Olarak İşçi Eylemleri

Günümüze kadar, sayısız işçi eylemi olmuştur ve bunlar devletin rolündeki farklı işçi kategorilerinin sendikal pratiklerinde, fabrika içinde ve dışında ortaya çıkan antagonizmalarda ve var olan hegemonik dengelerdeki dönüşümlerin bir fonksiyonu olarak olağanüstü çeşitlilikte biçimler almışlardır (Laclau ve Mouffe, 2008; 257). Şimdiye kadar uygulanan uluslararası politikalar işçinin üretim sürecindeki yerini değiştirmiş, liberal sistemin getirdiği yaklaşımlarla özelleştirilme politikaları işçiyi yalnızlaştırmıştır. "Siz çalışmasanız sizin yerinize bu ücrete çalışacak dışarıda yığınlarca işsiz var" yaklaşımı işçi ve işçi haklarının ötelenmesi sonucunu doğurmuştur. Sonuçta emeğini karşılığını talep eden işçi konumundan devlettin verdiğine razı olan işçiye dönüşmüştür. Hatta son İşçi eylemleri devlet sektöründe kalabilmek ve haklarını kaybetmemek amacını taşır. Uzun soluklu devleti küçültme, özel sektörü yaygınlaştırma politikalarının son meyvesi devlet işletmelerinin satılması ile çalışanlarının işsiz kalması olmuştur. Devletin en önemli kazanımları elden çıkarken, politik olarak işçi sınıfının susması, ekonomik olarak kendi kazanımlarını düşünmesi günümüz ekonomi politikaları olarak özetlenmektedir (Üşümezsoy, 2010; 24)

Türkiye'de 12 Eylül 1980 dönemi sonrasında kapitalist üretim sürecinin yeni örgütlenmelerinin uygulanmaya başlanmasıyla emeğin nitelikleri ve işgücü örgütlenmesinin farklılaşmaya başlandığı gözlemlenir. İşçi sınıfının kimlik karakteristikleri üretim ilişkilerindeki yeri dışında din ve ırk gibi öğelerin belirlemesi gündeme gelir. Özellikle 1980'lerden sonra ortaya çıkan ise eylemler dolayımıyla sınıfsal kimliğin

oluşumu üzerindeki yasal baskıların artan ağırlığıdır (Dursun, 2004; 327-328). 1982 Anayasasına bağlı olarak çıkarılan yasalar ile emeğin sınıf karakterinin inkarı sistemin genel mantığındaki dönüşümü yansıtır (Akın, 2004) Anılan yasalarca gerçekleştirilen düzenlemeler yalnızca, yasaklar/yasaklamalar aracılığıyla gerçekleşen doğrudan bir müdahaleyi değil, aynı zamanda işçi hareketinin bölünmesine katkılarıyla dolaylı bir politik müdahaleyi de içerir. Bu çerçevede Türkiye'de sendikal hareketler oluşturulan yasal çerçeveler, işsizlik, dünyada değişen konjonktür nedeniyle gücünü yitirdiği gözlemlenir.

Bu çalışmada, neo-Liberal sistem içindeki işçilerin özelleştirme ile yaşadıkları süreçleri göz önüne koymak amacıyla sistemin yayın organlarında, Tekel İşçi eylemlerinde çıkan haberlerin incelenmesi gerçekleştirilmiştir. İşçi eylemleri, neo-Liberal politikalar sonunda ortaya çıkan özelleştirmelerle işsiz kalan çalışanların hakları için yaptıkları bir mücadele olarak toplumsal düzlemde yer alır. Bu eylem işçinin özgürleşme, demokratikleşme ya da var olduğunu topluma belirtme için hak alma eyleminden daha farklı, sadece ekonomik nedenlere dayanan bir eylem olarak görülür (Üşümezsoy; 2010). Bunun karşıtı olarak Türkiye'de pek çok mücadeleyi ekonomik olduğu için küçük görenler çok yaygın yorumunu yapan Margulies, bu anlayışı, işçileri ekonomik kaygılardan başka derdi olmayan bilinçsiz bir kitle olarak görmenin bir sonucu olduğunu ileri sürer (Margulies, 2009). İşçi eylemleri, temelde ekonomikte olsa hükümetten gördükleri tavır nedeniyle siyasallaşır. Tekel işçi eyleminde "İşçi'ye değil IMF'ye barikat" "işçi-memur el ele grev" ya da "salla Türk-İş hükümet düşecek" pankartları eylemin ideolojik boyutunu da gündeme getirir. Bu işçi hareketlerine ilişkin genel değerlendirmeler olup, bu konun detaylandırılması çalışma kapsamının dışındadır.

Öte yandan bu çalışmayı doğrudan ilgilendiren medya ve eylemlerin yansıtılmasına ilişkin araştırmalar yeni değildir. Bu araştırmaların en kapsamlısı Glasgow Üniversitesi Medya grubu (1976, 1980, 1982) tarafından yapılır. İngiltere'deki endüstriyel çatışmaların, eylem ve grevlerin televizyon haberlerine nasıl yansıdığı bu grup tarafından incelenir. Bu çatışmadaki ana grupların sunumunun, işverenler lehine ve grevciler aleyhine yapılandırıldığı sonucuna varırlar. Haberlerde kullanılan sözcüklerin seçimi grevcileri talepte bulunan grup olarak sunarken, hükümet ya da işverenler önerilerde bulunan ya da denetimi ellerinde bulunduran gruplar olarak olumlu biçimde yapılandırılır. Bu yapılandırmanın sebebi ideoloji ve güç ilişkileri ile açıklanır. Sosyal, ekonomik ve siyasi güçlerle çevrili karmaşık toplumsal ortamda, medyanın ya da daha spesifik olarak belirtilirse haberin yeri ne olabilir? Sorusunun cevabı ideolojinin yaygınlaştırılması olarak cevaplanır. Öyle ki, piyasalar, siyasiler, sömürü ya da marjinalleşme ideolojik bir temelle ihtiyaç duyar. Bu gibi ideolojiler metinlerle ya da metinlerdeki söylemlerle yeniden ve yeniden üretilir. Bu yeniden üretime medya ortak olur ya da kendi gündemiyle yeniden üretimin başrolüne soyunur (Fowler, 1991).

Tekel İşçi Eyleminin Medya Alanında İncelenmesi

Ülkemizde son dönemin en önemli İşçi eylemi 15 Aralık 2009-3 Mart 2010 tarihleri arasında 78 gün boyunca kesintisiz biçimde Ankara'da yaşanan Tekel işçi eylemleri olmuştur. Ekonomik ve sosyal haklarında ciddi kayıpları olacağı için direnen Tekel işçileri, eylemin en önemli özneleriydi. Kazanılmış haklarını sorgulayan ve bunları kaybetmemek adına eyleme başlayan işçiler doğal olarak toplumda bir antagonizma yaratırlar. Bu muhalif olmanın doğasında vardır. Sonuçta işçileri başkaldırmaya götüren, kazanmış oldukları hak ve kimliklerin savunulmasıdır. Toplumsal olarak desteklenen eylem

süresince hemen her gün bir biçimde medya gündeminde çeşitli biçimlerde anlatıldı, yazıldı ya da haberleştirildiği gözlemlenir.

Bu çalışma, hak arama eylemi olarak nitelendirilen Tekel işçi eyleminin Ulusal sağ basında nasıl ele alındığı inceleme kaygısı taşımaktadır. Liberal yaklaşımın geliştirilmesi ve onay alınmasında kullanılan sağ yaklaşıma sahip iki gazetenin son dönemlerin en önemli işçi eylemini duyurmak için nasıl bir habercilik gerçekleştirdiği, hangi sıklıkta yer verdiği ve hangi boyutta konuyu gündeme getirdiğinin incelenmesi bu çalışmanın temel amacıdır. Bu doğrultuda liberalleşme savunucusu sağ İslam çizgisi ile diğer gazetelerden ayrılan Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde Liberal bakışın kendinden olmayanı nasıl ötekileştirdiği ve düşmanlaştırdığı incelenmiştir.

Bunun için grevin başladığı tarih olan 15 Aralık 2009 ve tamamlandığı gün olan 3 Mart 2010 tarih aralığı seçilmiştir. Bu çerçevede araştırmanın alt amaç soruları şu şekilde oluşturulmuştur:

1- Liberal gazeteler eylemi hangi sıklıkta haber konusu yapmışlardır?
2- Eyleme ilişkin haberler hangi bağlamda konulaştırılmış ve dolayısıyla nedenselleştirilmiştir?
3- Tekel işçi eyleminde haberdeki öznelerin konumu nedir?
4- Haber döngüsü nasıl ortaya çıkmıştır?

Bu soruların cevabını bulabilmek için, örneklem alınan gazetelerdeki eyleme ilişkin haberler temel veri olarak kullanılmıştır. Bu verileri incelemek için, içerik çözümleme yönteminin sayısallaştırma ve haberlerin sınıflandırması aşamaları kullanılmıştır. Bu çalışma, işçi eylemlerinin medya tarafından nasıl ele alındığını göstermesi bakımından

ilginçtir. Özellikle ana akım medyanın ideolojik temeller oluşturmak için haberlerde kullandıkları eğreltiler, haberin öznesine yapılan eklemlemeler ideolojik olmaktan kurtulamaz. Sonuçta medya metinlerinin yorumlanması, bu iletilerin ürettiği anlamları bulmaktan ibaret olmayıp, anlam üretiminin temel toplumsal süreçlerle nasıl bağlantılı olduğunu göstermeyi hedefler (Sholle,1994; 215)

Çalışma içerik çözümleme yöntemi ile mesaj bazında incelenirken, post-Marksist söylem teorisinin antagonizma, hegemonya gibi kavramları mesajlardaki güç ilişkisini açıklamak için kullanılmıştır. İçerik çözümleme yöntemi haber ya da medya metinlerindeki iletilerin açık ve gözüken içeriğinin nesnel, doğrulanabilir ve ölçülebilir bir açıklamasını yapabilmektir. Yöntemin temel özelliği, sınıflandırma sistemi oluşturmaktır. Araştırma konusunun sınıflandırılması, gerçeğe yönelik çeşitli etkileri açığa kavuşturmayı sağlar. Sınıflandırmanın oluşturulabilmesi için var olan haberlerin özenle incelenmesi gerekir. Bu inceleme sınıflar ve alt sınıflar oluşturulmasına temel teşkil edecektir. Bu sınıflandırmalar arasına yerleştirilen ideolojinin çözümlenmesi ise söylem çözümlemesi ile mümkün olacaktır.

Bulgular ve Yorum

Tekel işçi eylemini başlangıçta ekonomik olarak ekonomist temellerde başlamakla birlikte kendiliğinden ideolojik bir mücadeleye dönüşmüştür. Bu sadece işçi haklarını içeren bir ideolojik mücadele olmayıp, çalışılan işyerini savunma ve sahiplenme, topraklarını savunma ve yurdun bütünlüğünü savunma biçiminde bir ideolojik temele oturmuştur. Bu direniş bir başka boyutu ile Hükümetin politikalarına karşı çıkma ve dolayısıyla Hükümete karşı çıkma boyutu da taşımıştır. Bu çok yönlü düşünülmesi gereken eylem, örneklem

alınan gazetelerde eylem süresince incelenmiş ve elde edilen haber sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu süreçte her bir gazete ortalama 30- 35 haber ve yazı ile İşçi eylemlerine gazetelerinde yer vermiştir. Bu haberin gündemde taşınmadığı bu sayılar ortaya koymaktadır. Araştırma sorularımızdan birisi olan ne kadar sıklıkta işçi eylemlerinin gündeme taşındığı sorusu bu şekilde cevaplanmış oluyor. Aynı süreçte Balyoz operasyonuna ilişkin çok sayıda haber her iki gazetenin gündemini oluştururken, işçilere ilişkin ortalama 30 ya da 40 haberi günlere oranladığımızda, her iki gazetenin gündeminde olmadığı görülür. Tablo 1'de her iki gazetenin eylemin sürecinde yayınlanan haberlerin aylara göre ve gazetede yer alma türüne göre dağılımı görülmektedir.

Gazeteler	Toplam	Aralık	Ocak	Şubat	Mart
Zaman	30	5	7	16	2
		Haber 5	Haber 5 Köşe yazısı 2	Haber 13 Köşe yazısı 2 İnceleme 1	Haber 2
Yeni Şafak	33	3	12	16	2
		Haber 2 Köşe yazısı 1	Haber 10 Köşe yazısı 2	Haber 13 Köşe yazısı 3	Haber 2

Tablo 1. Zaman ve Yeni Şafak gazetelerindeki Tekel işçi eylemine ilişkin haber ve yazı dağılımı

Bu rakamlar şaşırtıcı sonuçlar içermez. Gündeme taşınmak istenen bir konuya ilişkin basın kuruluşları çok sayıda haber yaparken, köşe yazıları ve incelemelerle desteklenir. Aynı

dönemde gündemde olan Balyoz darbe planına ilişkin haber ve yazı sayısı günlük ortalama sekize kadar yükseldiği görülür. Sonuç itibariyle Liberal görüşü ve hükümet politikalarını destekleyen haber ve yazılar içeren her iki yayının işçi eylemlerine ilişkin benimsediği yayıncılık anlayışı ideolojilerin haber üretim sürecine etkisini ortaya koyar. Bu rakamlar çalışmanın birinci sorusunu cevaplamış olup, eyleme ilişkin haberlerin sınırlı sayıda olduğu bulgulanmıştır.

İşçi Eylemlerine İlişkin Haberlerde Konulaştırma Stratejileri

Çalışmanın ikinci sorusu haberlerdeki sınıflandırma ve dolayısıyla haberlerin nedenselleştirilmesi ile ilgili olup, bunun için haberlerin genel olarak taraması yapılmıştır. Haberlerin konulaştırma stratejilerine bakıldığında eylem üzerine odaklandığı görülür. Ancak eylemler olağan süreçlerde verilir. Eylem sırasında yaşananlar genel bir bakışla ele alınır. Yapılan tarama sonucunda haberlere ilişkin dört alt maddeden oluşan sınıflandırma yapısına ulaşılmıştır. Bu sınıflandırma yapılarına ilişkin haber başlıkları örnek olarak yapılan sınıflandırmayı desteklemek amacıyla sınırlı sayıda yer verilmiştir. Elbette haber başlıkları yapılan örneklemelerle sınırlı değildir.

1- Eylem sürecinde yaşananlar

Eylem sürecinde Tekel işçileri birçok engelleme ile karşılaşır ya da destekleyen görüntülere sahne olur. Ayrıca eylemde dramatik olaylar yaşanır, hasta olan ya da yakınlarını kaybeden işçiler olur. Ancak örneklem alınan gazetelerde bu konulardan bahsedilmez. Eylemi olumlayan, destekleyen ya da pozitif bulan haberlere her iki gazetede de rastlanmaz. İşçilere yapılan engellemeler ve yaşanan sürtüşmelere çok az yer verilirken desteklere ilişkin söylem yapısı öncelenmez. Eyleme ilişkin haberlerin

nedenselleştirmelerinde genel olarak işçilere yapılan müdahaleler tarafsız ve abartısız ya da olduğundan daha hafife alınacak biçimde söylemselleştirilir.

"*Tekel İşçilerine sert müdahale*" başlıklı (Zaman, 18 Aralık 2009) haber "*Tekel fabrikalarının özelleştirilmesi kapsamında statüleri değiştiği gerekçesiyle üç gündür Ankara'da bulunan işçilerin eylemi dün tatsız görüntülere sahne oldu…parkı terk etmemekte direnen işçilere polis su ve biber gazı sıkarak müdahale etti*." biçiminde sürdürülür.

"Eyleme katılım sınırlı kaldı" (Zaman, 5 Şubat 2010) başlıklı haberde eyleme ilişkin ipuçları verir. Haber;

"*Hükümet ile Tekel işçileri arasındaki restleşme, dün gerçekleştirilen bir günlük iş bırakma eylemiyle daha da büyüdü…eyleme destek düşük seviyede kalırken, ulaşım çok az aksadı*" biçiminde sürdürülür.

Yine bir başka haberde eylem sırasında eyleme katılanların sendika merkezine gidişleri haberin konusunu oluşturur.

"Türk-İş'e baskın- Türk-İş'in Ankara'da düzenlediği mitinge Tekel işçileri damga vurdu. 'Genel grev genel direniş' çağrısı yapan Tekel işçileri miting sonrasında Türk-İş genel merkezini işgal etti" (Yeni Şafak, 18 Ocak 2010)

haber metninde olduğu gibi miting süreçlerine haberde yer verilmekte, haber eylem sırasında işçi-sendika çatışması ile nedenselleştirilirken, işçi eylemi yaparken işgalci olarak nitelendirilir. Aynı haber Zaman gazetesinde

"Tekel İşçileri Türk-İş'i işgal etti" (Zaman, 18 Ocak 2010) başlığıyla verilir.

Eylem sırasında yaşananlar üçüncü bir gözün bakışıyla ele alınır. Burada medya gerçekleri dürüst söyleyen (licensed relayer of facts) konumlar aracılığıyla kendilerini korurlar.

Eyleme ilişkin haberlerin nedenselleştirmelerinde genel olarak işçilere yapılan müdahaleler tarafsız ve abartısız ya da önemsenmeyen biçimde sunulur.

2- Eyleme destek veren muhalifler

Eyleme destek olan muhaliflerin eylem alanına gelmeleri ya da ilişkilendirilmesi konusu haberin yapılandırılmasında kullanılır.

> "*CHP ve MHP'den eylemci Tekel işçilerine destek geldi*" (Zaman, 25 Aralık 2010) başlıklı haber "*Ankara'da günlerdir eylem yapan Tekel işçilerine CHP ve MHP'den destek geldi…bazı Tekel işçileri ellerinde taşıdıkları limonlarla parti yöneticileriyle fotoğraf çektirdiler*." şeklinde devam eder.

Eylemin ideolojik amaçlarla kullanıldığı vurgusu yine bu başlık altındaki konulaştırmalarla yapılır. "*İdeolojik bir eylem yapıyorlar*" (Yeni Şafak, 5 Şubat 2010) başlıklı haberin devamında;

> "*Haksız bir eylem, bu eylem daha önce dediğim gibi ideolojik bir eylemdir ve bu ideolojik eyleme alet olanlar var. Hiç Tekel işçisi ile alakası olmayanların bu işim içinde çok net gördük…*"

cümlelerinde başbakanın yorumlarıyla haber konulaştırılır. Bu haber ideolojik eylem niteliğinin işçi eylemine eklemlenmesini içermekte ve muhalif düşüncenin eylemle görünür kılındığı bildirilmektedir.

3- İşçiye yapılan zam ve 4-C statüsünün getirdikleri

Her iki gazetede de eyleme ilişkin haberlerin yoğun olarak 4-C statüsüne ilişkin olduğu görülür. Bu statünün sendikalar tarafından önerildiği, bu statünün getirdikleri ve eylemle birlikte statünün durumunun iyileştirildiğine ilişkin haber konulaştırılmaları yapılır. Bu

yapıda iyi/kötü zıtlığı yaratılır. Burada iyi olan hükümettir. Yaptıkları iyileştirmeler vardır ve buna rağmen kötü olan işçilerdir. Bu iyileştirmelere rağmen eylemi bırakmaz ve koşullara razı olmazlar(!).

"*Özelleştirmeden gelen işçiye 115 TL zam*" (Zaman, 2 Ocak 2010)

Tekel İşçileri için 4-C son fırsat olabilir. 30 Ocak 2010 Yeni Şafak haberinde Tekel işçilerine 4-C bir fırsat olarak nedenselleştirilirken,

"*Eğer başvurmazlarsa 4-C kapsamında işe girmeleri imkansız olacak ve işsiz kalacaklar*"

vurgusu yapılırken, 3 Şubat 2010'da 4-C'ye ilişkin

"*Bu fırsatı kaçırmayın*" şeklinde başlığa yer verilir. Aynı gazete 9 Şubat 2010'da *"4-C'ye geçen işçilerin kamusal önceliği var*" başlıklı haber yapar.

12 Şubat 2010'da bu vurgu yeniden gündeme getirilir.

"*4-C'yi imzalayın yuvalarınıza dönün. Fırsatı kaçırmayın. Kışta kıyamette sefil olmayın"* (Yeni Şafak, 12 Şubat 2010)

haberinin altına "*4-C'liye sendika hakkı*" diyerek bu statünün iyileştirildiğini konu eder.

Zaman gazetesi de 4-C statüsü konusuyla ilgili haberlere yer verir. Bu haberlerde statünün geliştirildiği üzerinde durulurken, işçilerin ve sendikaların kabul etmeme vurgusu yapılır.

"Sendikacılar 4-C'nin iptali için Danıştay'a gidiyor" (13 Şubat 2010) başlığı altında "*4-C'nin statüsü iyileştirilirken maaşlar arttırılmış, işçiler kıdem tazminatı ve yıllık izin hakkı tanınmıştı. Ayrıca devlet memurlarının sahip olduğu bütün haklar 4-C'lilere tanınmıştı."* yorumu yapılır.

Bu yorumda 4-C'nin statüsü olumlanırken, bu olumlu duruma sendika dolayısıyla işçilerin karşı çıktığı yorumu yapılırken düşmanlaştırmanın bir boyutu ile karşılaşılır. Aslında 4-C

statüsüne ilişkin pozitif her türlü özellik varken işçilerin bunu neden kabul etmediği sorgulanır.

4- Hükümetin eyleme ilişkin görüş ve çalışmaları

Tekel işçi eylemlerine ilişkin, liberal sağ ve hükümet uygulamalarını destekleyen her iki yayın organı, haber stratejilerinde hükümeti önemli özne konumunda yapılandırılır. Öyle ki hükümet yetkililerinin yapmış oldukları açıklamalarla kendi hegemonyalarını korurular. Medya mesajlarını yapılandırırken gizli sansür uygular ve kendi değil de yetkili ağızlardan çıkan sözleri haberin yapılandırmasında kullanılır. İşçi eylemlerinde işçinin düşmana dönüştüren söylemler bu yolla yapılandırılır. Hükümet yetkilileri yetkili doğrucular olarak nitelendirilir. Başlıklara taşınan yorumlar işçiye ilişkin olumsuzlukları ortaya koyar.

> "*Tek Suçumuz açıkta kalan işçilere merhametli olmak*"(Zaman, 26 Ocak 2010) başlığı "*varsa bir hatamız açıkta kalan işçilerimize merhamet beslememizdir. Onları kapı önüne bırakmadık*" cümleleri ile devam eder.

Bu haberde kötü olan merhameti gösterilen konumda olan işçiler, bu söylemle negatif ve uzlaşmaz boyuta taşınır. Başka tarihlerdeki haberlerle bu söylemler tekrarlanır.

> *"Tekel işçilerine seslendi: kullanılıyorsunuz*" (Zaman, 3 Şubat 2010) "*parasız kaldığını iddia eden işçilerin doğru söylemediğini belirten Başbakan*, *'Ülkem ve milletim adına kendilerine teessüf ediyorum dürüst davranmadıkları için. Hepsinin maaşı takır takır ödenmiştir…Amaç hak arayışı değil hükümete karşı aleni bir kampanyaya dönüşmüştür.'*
>
> *"Tekel İşçisine: İstismara Alet olmayın*" (Yeni Şafak, 6 Ocak 2010) başlıklı haberde konu hükümet yetkilerinin eyleme ilişkin görüşleri ile yapılandırılır.

"Biz meseleye en başından beri iyi niyetle yaklaştık. Tekel'li işçi kardeşim, ihbar-kıdem tazminatını alıyorsun. Bu parayı bankada ya da baka yerde değerlendir. Birde 4-C'den alacaksın, geçim konusunda kaybın söz konusu değil. O zaman yapmak istediğin ne?"

Bu haberde de yine işçiye tüm haklar verildiği ama buna rağmen tatmin olmadığı ifade edilirken işçi olumsuz biçimde tasvir edilir.

Yukarda belirtilen dört başlıkla Tekel işçi eylemlerinin örneklem alınan gazetelerde konulaştırıldığı görülür. Konulaştırma sürecinde işçilere ilişkin öncelikle eylem sürecinde yaşananlar ya da neden eylemin bu noktaya geldiği gibi haberler yapılmaz. Eyleme katılanlar tek bir kimlikte, Tekel işçisi kimliğinde toplanır. Eyleme katılanlar hakkında hiçbir şey söylemez. Yapılan açlık grevleri, eylem dolayısıyla mağdur olan işçiler, sokakta ya da çadırda yaşadıkları dramdan inceleme kapsamındaki liberal sağ gazeteler bahsetmez. Aslında örneklem kapsamındaki gazetelerin bahsetmediği çok şey vardır. 25 Aralık 2009'da Sendika ve konfederasyonların Tekel işçilerini desteklemek için işe 1 saat geç gitme uyarı eylemi yapar, AKP önünde eylem yapan 42 Tekel işçisi gözaltına alınır, Tekel işçilerine destek amacıyla ülke çapında genel grev kararı alınır, Avrupa Parlamentosu ve Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu eyleme destek vermeleri bunlardan bazılarıdır.

- **İşçi Eylemlerine İlişkin Haberlerde Özne ve Öteki Özneler Karşısında Tekel İşçilerinin Antagonist Konumları**

Bu çalışma için, öznelerin kimlikleri politik olarak söylemsel mücadelede çok önemli rol oynar. Haberlerde işçi kimliğinin eylemler çerçevesinde tanımlarken medya önemli bir işlev gerçekleştirir. Haberlerin yazılması ve üretilmesi sürecinde birçok hegemonya

devreye girerken işçi kimliği eklemlemelerle ortaya çıkar. Bu çerçevede, belirli özneler inceleme kapsamındaki haberlere eklemlenir. Kesin çizgilerle kimliklerin ayrılamayacağı bu alanda yer değiştirmeler olur. Çalışmada içerik analizinin konu sınıflandırması sürecinde özne sınıflandırmaları da gerçekleştirilir. Öznenin hangi dilse yapılarla kurulduğu haber cümleleri içinde belirlenir. Bu amaçla, *odak grup görüşme tekniği* kullanılmıştır. Bu çalışmada örneklem olarak belirlenen gazetelerdeki haberler katılımcılar tarafından genel olarak taranmış ve haberdeki öznelere ilişkin genel bir kanı oluşmuştur. Çalışmada farklı bölümlerden 10 farklı yüksek lisans öğrencisi kodlayıcı tarafından öznelere yüklenen anlamlar gruplandırılması istenmiştir. Bu çalışma sonunda Eylem yapan Tekel işçileri dışında haberlerde üç farklı özne bulunduğu yorumu yapılmıştır. Gruptan elde edilen bilgiler doğrultusunda subjektif olarak haber başlıklarında, haberde kullanılmış olan öznelere ilişkin bilgiler görülür. Bunu örneklemek ve çalışmayı güçlendirmek için ortalama her iki gazetedeki haber başlıkları ele alınmıştır. Aşağıda haber başlıklarında, haberde kullanılacak olan öznelere ilişkin bilgiler görülür.

ZAMAN GAZETESİ BAŞLIKLARI

Haber Başlıkları	**Özne**
"*Tekel işçileri Başbakan'dan söz bekliyor"* 17 Aralık 2010	İşçiler, Hükümet
"*Tekel İşçilerine sert müdahale*" 18 Aralık 2010	İşçiler-Güvenlik görevlileri
"*CHP ve MHP'den eylemci Tekel işçilerine destek geldi*" 25 Aralık 2010	İşçiler-Muhalefet
"Tek Suçumuz açıkta kalan işçilere merhametli olmak" 26 Ocak 2010	İşçiler-Hükümet

"*Tekel işçilerine seslendi: kullanılıyorsunuz*" 3 Şubat 2010 İşçiler-Hükümet

YENİ ŞAFAK gazetesi

Haber başlıkları	**Özne**
"Sadece Tekelciler değil diğer işçilerde aklımızda" 30 Aralık 2009	Hükümet-İşçiler
"*Tekelcilere Zam*" 2 Ocak 2010	İşçiler-Hükümet
"*Tekel işçisine: istismara alet olmayın*" 6 Ocak 2010	İşçiler –Hükümet
"*Türk-iş'e baskın" "genel grev isteyip Türk-İş'i işgal ettiler*" 17 Ocak 2010	İşçiler-Sendika
"*Tekel talimatı" Erdoğan'dan Maliye'ye Tekel Talimatı"* 29 Ocak 2010	İşçiler-Hükümet
"Sendikalar çıkarlarını düşünüyor" 5 Şubat 2010	Hükümet-Sendika
"*Tekel eyleminin faturası polise çıktı*" 5 Şubat 2010	İşçiler-Güvenlik güçleri

Yukarıdaki başlıklara bakıldığında haberin öznesinin dört grupta toplandığı görülür. Burada temel özne işçiler, eyleme ilişkin açıklama ya da yorum yapan Hükümet yetkilileri, eylemin yanında olmaya çalışan muhalifler ile eylemi organize eden sendika ve eyleme müdahalede bulunan güvenlik güçleri. Tüm bu özneler işçi öznesinin karşısına yerleştirilir.

Antagonizmayı yaratan işçiler, özellikle güvenlik güçlerinin müdahalesi karşısında toplumsal düzeni bozan failler olarak nitelendirilir. Tekel işçilerinin özne olarak konumları, gazete haberlerindeki basit cümle dizimleri ve diğer öznelerin karşısına yerleştirilir. Haberlerdeki bu yerleştirme, işçilerin konumunu diğerlerinin karşısında antagonistik bir ilişki biçiminde ortaya çıkar. Bu ilişki biçimi daha buyurgan ve yöneten konumunda olan diğerleri karşısında daha birbirine geçmiş biçimde bulunur. Şematize edilirse Tekel işçilerinin konumu aşağıdaki biçimde gösterilebilir.

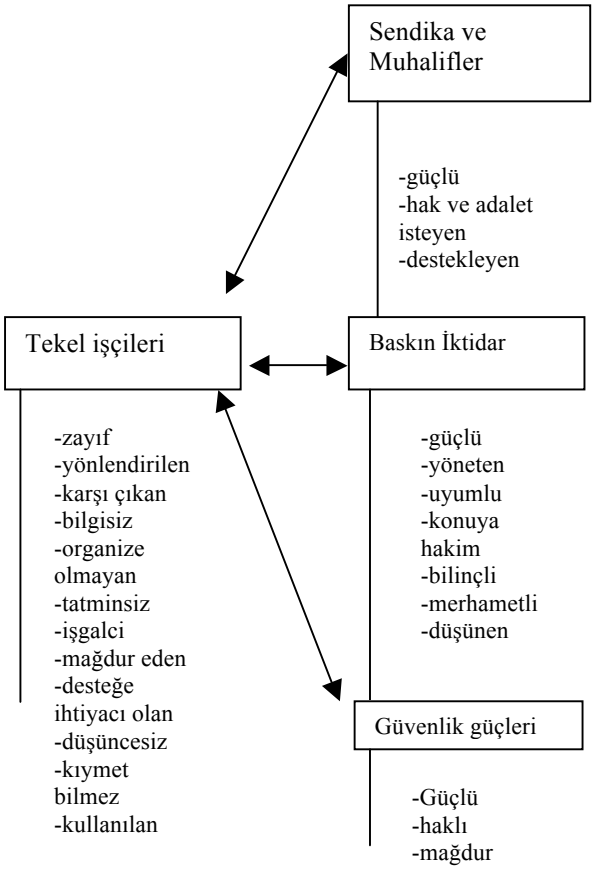

Şekil 1. Tekel İşçi eylemleri haberlerinde özne konumlarının eklemlenmesi

Bu şekil bize güç blokları ile İşçi kimliği arasındaki antagonistik ilişki biçimini gösterir. Farklı özne konumlarının söylemsel seviyesi, gazete haberlerinin içindeki cümle yapılarından çıkarılmıştır. Bu antagonizmalar aracılığıyla özne konumlarına üst konumlar söylemsel olarak katılmış olur.

1- İşçi öznesi

Söylem yoluyla toplumsal denetim uygulanmasının önemli bir koşulu söylemin denetimi ve bizzat söylem üretimidir. Bu durumda esas sorular hangi durumlarda kim? Kime? Ne söyleyebilir? Ne yazabilir? İnsanlar daha güçsüz oldukları sürece çeşitli metin ya da konuşma biçimlerine daha az erişme imkanına sahip olurlar. Nihai olarak güçsüz olanların konuşmaya hakkı yoktur ya da söyleyebilecek bir şeyleri yoktur. Tekel işçileri güçsüzlerdir iktidar söylem teorisine göre onların konuşma hakları yoktur daha güçlü olanlar konuşabilirler. Bu nedenle hak talebinde bulunan işçiler "eylemci" ("*eylemci Tekel işçilerine destek geldi*" Zaman, 25 Aralık 2010) ya da "tekelci" ("*Tekelcilere Zam*" Yeni Şafak, 2 Ocak 2010) sıfatlarıyla nitelendirilir. Zayıf, güçsüz, hakkı olmayanı isteyen, yakıp, yıkan ("*Grevler krize benzin dökmektir*" Yeni Şafak, 5 Şubat 2010) bir kimlikle tanıtılır. Muhalif görüntüsü ile antagonizmayı yaratan işçiler iyi ve rasyonel olanın karşısında olarak nitelendirilir.

2- Güvenlik güçleri

Görevlerini yapan, düzeni sağlamaya çalışan, zor kullanmak zorunda kalan özneler olarak nitelendirilirken mağdur konumundadırlar.

> *"Tekel eyleminin faturası polise çıktı*" (Yeni Şafak, 5 Şubat 2010) haberi *"Kızılay'da 54 gündür nöbet tutan polisler soğuk havada hastalanınca peş peşe rapor almaya başladı"*

"*Tekel İşçilerine sert müdahale*" "*…parkı terk etmemek için direnen işçilere polis su ve biber gazı sıkarak müdahale etti*.." (Zaman, 18 Aralık 2010)

İşçi öznesi karşısında güvenlik güçleri güçlü olan, yasaklayan ve müdahale eden konumunda söylemselleştirilir. Aynı zamanda güçlü olmasına rağmen işçi öznesi nedeniyle mağdur olma söylem yapısı da habere eklemlenir.

3- Sendika ve Muhalifler

Siyasi örgütlerle sendikalar arasında çizgi oldukça bulanıktır. Yine de ekonomik ve siyasal talepler birbirleriyle karıştırılmaması gerekir. İşçi sınıfının çıkarlarını onun adına savunan sendikalar kendilerini işçi sınıfının sonuçta modern topluma dahil edilmesi, özellikle ekonomik güvenlik ve toplumsal saygınlıkta belirgin bir artış sağlanması ve siyasi iktidar bağlamında sorumlu görür (Arendt, 295). Çalışmada sendikalar işçileri kontrol eden, yönlendiren konumundadır. Güçlü olan, buyurgan, müzakereci ama uzlaşılmaz özneler olarak nitelendirilir. Çalışmada sendikalar yüzer-gezer göstergeler konumundadır. Hem işçilerin yanındadır hem değildir. İki farklı haber bunu ortaya koyar."*Hükümet Tekel'de kıdem teklif etti, sendika reddetti"* (Zaman, 2 Şubat 2010) haberinde işçilerin hakları için mücadele eder konumundayken "*Türk-iş'e baskın" "genel grev isteyip Türk-İş'i işgal ettiler*" (Yeni Şafak,18 Ocak 2010) haberinde işçilerin karşısında yer alır.

4-Baskın İktidar

Yönetici seçkinler ile Tekel işçilerinin özne konumları arasındaki antagonist ilişki aracılığıyla işçiler yönetilenler olarak eklemlenir. İşçi özneleri karşısında buyurgan çözümleyen, merhamet eden, yönlendiren, bağışlayan konumunda olurken, önerdiği çözümlerle eylemle doğrudan ilgili özne konumundadır.

"*Yetim hakkı yedirtmem*" (Yeni Şafak, 28 Aralık 2010) "*Kusura bakmasınlar ben tüyü bitmemiş yetimin hakkını da kimseye yediremem. Sadece tütün depolarında oturarak kimseye aylık 40 trilyonu mal etmem. Bunlara halkın parasını ödüyoruz*"

Yukarıdaki haberde olduğu gibi, buyurgan kimliğe sahip olan baskın iktidar karşısında işçiler emredilen, insaf edilen konuma sahip olma ötesinde başkalarının hakkını isteyen bir kimlikte sunulur. Bununla gazete haberde gerçek doğrucuları kullanarak, kendi hegemonyasın korur.

TEKEL İŞÇİ EYLEM HABERLERİNİN DÖNGÜSELLİĞİ

Tekel işçilerine ilişkin haberler incelendiğinde genel bir döngü ile karşılaşılır. Eyleme ilişkin haberler şu şekilde kurgulanmıştır; Eylemci işçi eylem yapar, güvenlik güçleri ve diğer otoriteler engeller, sendikalar ya da diğerleri arabuluculuk yapar ve hükümet açıklama yapar. İşçi açıklamaları yeterli bulmaz tekrar eylem yapar. Bu böyle döngüsel olarak haber bültenlerinde yer alır.

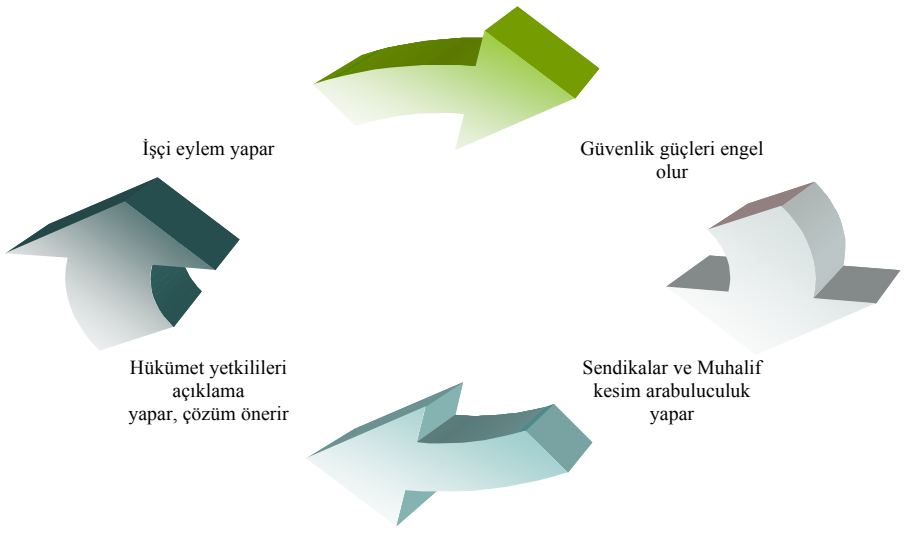

Şekil 2. Tekel İşçi Eylemlerine İlişkin Haberlerin Döngüsel Süreci

Bu döngünün haberlerde yer alması İşçi eylemlerinin basitleştirilmesi, ciddiye alınmaması ve bu döngünün sonuca götürmediğinin göstergesidir. İncelenen yayın organları bu eylemlerin yeni eylemlere neden olacağı ve bu eylemlerinde işçilerin istediği sonu getirmeyeceği inancının bir göstergesidir. Bu eylemlerin devam edeceği ve eylemlerin işçilerin istediği sonu getirmeyeceği önvarsayımı ile haberleştirme gerçekleştirilmiştir. Nitekim Tekel işçilerinin 02 Mart 2010'da ara verdikleri eyleme 01 Nisan 2010'da devam için yaptıkları girişim sürecinde yapılan haberlerde aynı döngünün işlediğini gösterir. 02 Nisan 2010 tarihinde her iki gazete eylemi saldırgan Tekel işçileri fotoğraflarıyla haberleştirir. Zaman gazetesi,

"*Tekel eylemcileri Ankara'yı savaş alanına çevirdi"*(yakıp yıkan işçi)

başlıklı haberde eylem yapan işçiler, eylemi engellemek isteyen güvenlik güçleri,

"Türk-İş Başkanı Mustafa Kumlu'nun İçişleri Bakanı Beşir Atalay'la yaptığı görüşmeden sonuç çıkmadı"(arabuluculuk yapan sendika)

haber cümlesinde uzlaşma yaratmaya çalışan sendika ve

"Niye geldiklerini anladınız mı? şu anda tüm bunlar ülkedeki güzel sürece gölge düşürmektir" (açıklama yapan hükümet)

yorumunu yapan Hükümet ile haber döngüsünü tamamlar. Bu döngü, örneklem dönemindeki haberler gibi, aynı tarihli Yeni Şafak gazetesinde de görülür

SONUÇ

Tekel işçi eylemi son yılların en önemli işçi hareketi olarak saptanır. Bu hareket mikro anlamda haklarını kaybetmek istemeyen işçilerin hak alma eylemi olarak görülür. Bununla birlikte içinde günümüz liberal sistemi sorgulayan demokrasi geliştirici bir yanda taşır.

Çalışma, oluşturulan araştırma soruları çerçevesinde ele alınmıştır. Zaman ve Yeni Şafak gazetelerindeki haberlerin incelenmesinde içerik analizinin sayma ve sınıflandırma yaklaşımları kullanılmıştır. Buna göre, 78 günlük süreçte her iki gazetede ortalama 65 civarında haber ve yazıya rastlanmıştır. Yazılar karşılaştırma imkanı sağlamadığı için çözümlemenin dışında tutulmuştur. İncelenen haberlerin ise dört boyutta konulaştırıldığı görülmüştür. Bunlar eylemde yaşananlar, eyleme destek veren muhalifler, işçiye yapılan zam ve 4-C statüsünün getirdikleri ve hükümetin eyleme ilişkin görüş ve çalışmaları şeklinde olmuştur.

Çalışmaya ilişkin ideolojik çözümleme çalışmadaki süre kısıtlaması nedeniyle sınırlı biçimde gerçekleştirilmiştir. Bundan sonraki bir başka çalışmada araştırmanın bu yönü de ele alınacaktır. Ancak çalışmanın en önemli sonucu liberal sağ ideolojik düşüncenin, bu düşüncenin uygulamalarının karşısında olan eylemlere ilişkin basın üzerinden ideolojik ekmenin nasıl biçimlendirildiğinin saptanması olmuştur. Emperyalizmin "Sizde onlara ait bir şey varsa, sizi düşman yaparlar" düşüncesinin bir sonucu olarak ekonomik düzenlemelere karşı çıkan işçiler haberler yoluyla düşmanlaştırılmış ve toplumda bir antagonizma olarak sunulmuştur. Haberlerin konulaştırmalarına bakıldığında Hükümetin önerilerinin rasyonel, olumlu anlamda sunulurken, bu imkanları kullanmaları konusunda medya aracılığıyla tehdit edilmişlerdir.

KAYNAKÇA

Akın, E. (1997) Bilim ve Siyasal sistem. Ankara: Birey ve Toplum yay

Dursun, Ç. (2004) Haber, Hakikat ve İktidar. Der: Ç.Dursun. Ankara: Elips yay.

Fowler, R. (1991) Language in the News. Discourse and Ideology in the Press. London:

Routledge

Glasgow University Media Group. (1976).Bad News. London: Routledge and Kegan Paul

----------(1980).More Bad News. London: Routledge and Kegan Paul.

----------(1982). Really Bad News. London: Writers and Readers.

Kellner, D. (1992) The Persian Gulf TV War. Boulder, CO: Westview Press

Laclau E., C. Mouffe (2008) Hegemonya ve Sosyalist Strateji. İstanbul: İletişim yayınları

Margulies, R. (2009) "Parlamento değil, gerilla savaşı değil, darbe değil, işçi sınıfının kendi eylemi" 18 Nisan 2009 www.sosyalistci.org/index.php/kaynaklar/108. erişim: 15 Nisan 2010

McNair, B. (1998) The Sociology of Journalism. London, New York, Sydney, Auckland: Arnold

Shoelle, D.J. (1994) "Eleştirel Çalışmalar: İdeoloji Teorisinden İktidar/Bilgiye" Medya, İktidar, İdeoloji. Der. ve Çev. Mehmet Küçük Ankara: Ark yay.

Taylor, P.M. (1995) Munitions of the Mind. A History of Propaganda from ancient world to the present day. Manchester: Manchester University pres.

Üşümezsoy, Ş. (2010) "Tekel Direnişi İdeolojik mi ekonomik mi? (ideolojik eleştiri)-II" Türk Solu. Sayı: 272, 22/02/2010

Zaman ve Yeni Şafak, 15Aralık 2009- 2 Mart 2010 aralığındaki sayıları